

Résumé: Les fondements d'une réconciliation historique

Il y a vingt ans, en Europe Centrale et Orientale les régimes communistes tombaient paisiblement comme les cartes dans les jeux de domino, sauf en Roumanie où il y a eu une révolution sanglante. Ensuite, l'URSS, à l'est, et la Yougoslavie, au sud-ouest, étaient entrées dans un processus de dissolution rapide. C'est ainsi que la Roumanie et la Hongrie se trouvèrent au milieu d'une région caractérisée par une forte destabilisation politique, par des tensions et des conflits.

A partir de 1991 la Roumanie comença a conclure des traités politiques avec les pays européens, surtout ses voisins, pour remplacer les anciens traités d'assistance militaire de l'époque communiste. Commencées en 1991, les négociations avec la Hongrie pour conclure un tel traité ont piétiné pendant des années, les objectifs poursuivis par les deux Etats étant fort divergents. Tandis que la Roumanie souhaitait un document à même de consacrer le statu quo territorial, la Hongrie y voyait un instrument visant à changer et à améliorer le statut juridique de la minorité hongroise de Roumanie, y compris l'octroi du droit à l'autonomie territoriale.

La guerre de Yougoslavie et les projets des deux Etats d'adhérer à l'OTAN et à l'Union Européenne les ont déterminé à se montrer plus conciliants et à faire les concessions nécessaires pour aboutir à un résultat. Toutefois, l'insistance de la Hongrie de voire incluse dans le future traité la Recommandation 1201 du Conseil de l'Europe retarda jusqu'en 1996 la signature de ce traité. Finalement, la Hongrie accepta l'inclusion dans ce traité d'une déclaration interprétative selon laquelle les parties contractantes se déclarent d'accord que la Recommandation 1201 ne se réfère pas aux droits collectifs et ne les oblige non plus à accorder aux personnes appartenant aux minorités nationales le droit à un statut spécial d'autonomie territoriale basée sur des critères ethniques. Le traité

---

* Autorul, diplomat de carieră, a fost director adjunct, apoi director la Direcția Juridică și a Tratatelor din MAE român, în perioada 1990-1996. În această calitate, a negociat, între altele, Tratatul de înțelegere, cooperare și bună vecinătate cu Ungaria, dar și documente similare semnate de România cu Germania, Polonia, Turcia, Grecia, Spania și Ucraina.

d'entente, coopération et de bon voisinage entre la Roumanie et la Hongrie fut signé a Timisoara, le 16 septembre 1996. La signature de ce traité facilita la participation de l'organisation politique de la minorité hongroise de Roumanie, UDMR, au gouvernemet issu des élections du mois de novembre 1996. Les premières mesures de ce gouvernement furent dans la direction de la Hongrie et dans l'application de ce traité. Une commission mixte pour le partenariat actif roumano-hongrois fut créée ; sa tache est de monitoriser l'applicarion de ce traité.

Le traité signé le 16 septembre 1996 pose les fondements d'une véritable réconciliation des peuples roumain et hongrois.

Mots-clef: *Traité d'entente. Frontières, Minorités, Pacte de stabilité en Europe, Recommandation 1201 du Conseil de l'Europe, Déclaration interprétative, Autonomie territoriale sur des critères ethniques, Convention cadre du Conseil de l'Europe pour la protection des minorités, Droit collectifs, Adhésion a l'OTAN et a l'Union Européenne, Réconciliation historique.*

La 16 septembrie 1996 primii miniștri ai României și Ungariei semnau la Timișoara Tratatul de înțelegere, cooperare și bună vecinătate între cele două țări. Era un moment așteptat de mult timp în istoria celor două țări. Este un document despre care în ultimul deceniu al secolului trecut s-a vorbit și s-a scris mult în România și Ungaria, și nu numai. Istoria gestației sale începuse cu cinci ani mai înainte, în luna mai 1991, când secretarul de stat de atunci în Ministerul Afacerilor Externe, Teodor Meleșcanu, a remis ambasadorului Ungariei la București, chiar la sediul ambasadei acestei țări, un prim proiect de tratat. A fost o istorie agitată în care s-a găsit implicat și semnatarul acestui expozeu, atât în calitate de autor al primului proiect cât și de șef al delegației de experți care a negociat acest tratat în ultimii trei ani până la semnarea acestuia. În această calitate aș dori ca în cele ce urmează să consemnez câteva amintiri și reflecții legate de gestația și travaliul care au precedat venirea pe lume a acestui document, cât și în ceea ce privește semnificația lui pentru viitorul relațiilor dintre români și maghiari.

ÎMPREJURĂRILE ISTORICE care au deschis calea către semnarea acestui tratat au fost căderea regimurilor comuniste în Europa Centrală și de

Est și revoluția română din luna decembrie 1989. Am asistat apoi la slăbirea Uniunii Sovietice și a sistemelor care asigurau dominația sa politică, economică și militară asupra Europei Centrale și de Est. A urmat rapid disoluția pactului de la Varșovia și a Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER) și destrămarea Uniunii Sovietice la finele anului 1991.

În primii ani după revoluția din decembrie 1989, România a traversat o perioadă de incertitudini în ceea ce privește calea de urmat pe plan intern și în relațiile cu celelalte state. În anii 1990-1992, integrarea europeană și aderarea la structurile euro-atlantice nu fuseseră încă proclamate drept obiective de urmat de către autoritățile statului român. În timp ce la Praga, Budapesta, Varșovia și chiar la Sofia puterea a trecut la oameni care nu avuseseră legături cu statul comunist, în România, deși avusese loc o ruptură cu regimul comunist, se menținea încă o anumită continuitate cu vechile structuri, asigurată mai ales de președintele Ion Iliescu care, timp de decenii, făcuse parte din structurile statale și nomenclatura comunistă. Forțele politice legate de trecutul totalitar manifestau o puternică rezistență la schimbare și la reformele politice și economice necesare reintrării țării în lumea liberă. Pentru a-și consolida puterea, aceste forțe mizau pe sentimentele naționaliste, exagerau pericolul iredentismului maghiar și stimulau manifestările de învrăjbită între populația majoritară din Transilvania și comunitatea maghiară. La rândul său, comunitatea maghiară din România se simțea încurajată de evoluția politică internă și de evenimentele dramatice din țările învecinate pentru a-și radicaliza pozițiile și a revendica insistent autonomie teritorială pe criterii etnice.

În prima jumătate a anilor '90, relațiile României cu Ungaria au traversat o perioadă dificilă, de acuzații reciproce și animozitate. Guvernul Antall-Boros sprijinea deschis revendicările autonomiste ale minorității maghiare din România iar forțele extremiste și iredentiste din Ungaria și din diasporă revendicau recuperarea teritoriilor pierdute în 1918. Sentimentul larg răspândit la Budapesta era că a venit vremea revanșei istorice în raporturile cu România și cu Slovacia. Criza politică din fosta Iugoslavie, care a dus la destrămarea acestui stat, la războiul declanșat de Serbia care urmărea recuperarea teritoriilor locuite de sârbi de la fostele republici iugoslave devenite independente, precum și divizarea fostei Cehoslovacii, toate aceste evenimente stimulau forțele iredentiste maghiare și revendicările autonomiste ale minorităților maghiare din România și Slovacia.

DEMERSURILE DIPLOMAȚIEI românești pentru încheierea de tratate politice de bază cu țările vecine și cu alte state europene au început spre sfârșitul anului 1990, fiind determinate mai ales de dorința autorităților române rezultate din alegerile prezidențiale și parlamentare din luna mai a aceluși an de a-și afirma legitimitatea și pe plan extern și a obține o recunoaștere internațională cât mai largă. România propunea două proiecte-tip de tratat: unul pentru statele cu care se găsea încă în raporturi de alianță militară atât prin tratate bilaterale cât și în cadrul Tratatului de asistență mutuală încheiat la Varșovia la 15 mai 1955, iar al doilea set de proiecte era adresat statelor din Europa occidentală. Obiectivul principal urmărit de România prin încheierea tratatelor cu fostele țări comuniste era de a se debarasa de tratatele bilaterale de „prietenie, cooperare și asistență mutuală” militară, încă în vigoare, și de a pune noi fundamente pentru relațiile sale cu aceste state.

Negocierile pentru încheierea noilor tratate politice au avansat rapid cu Franța, Italia, Grecia, Turcia, Spania și Bulgaria, astfel încât deja în primăvara anului 1991 a fost semnat un asemenea tratat cu Franța. Apoi, au început să apară primele dificultăți în negocierile cu Germania și Polonia, mai ales datorită faptului că aceste state propuneau includerea în aceste documente a unor clauze substanțiale privind protecția drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale.

NEGOCIERILE CU UNGARIA, la nivel de experți, pentru încheierea noului tratat politic au început în 1991 însă acestea au bătut pasul pe loc și, finalmente, în 1993, au intrat într-un veritabil impas. Adevărul este că scopurile urmărite la acea dată de cele două state prin încheierea acestui tratat erau diferite și divergente. Drept urmare, pozițiile și propunerile celor două părți erau foarte îndepărtate în două chestiuni fundamentale: intangibilitatea frontierelor și protecția minorităților naționale. În timp ce România concepea noul tratat ca un instrument de consacrare a statu quo-ului teritorial, evitând să accepte asumarea unor angajamente constrângătoare privind minoritățile naționale, Ungaria vedea în acest tratat un instrument de schimbare, de ameliorare, a statutului minorității maghiare din România și a poziției acesteia în societatea românească și în instituțiile statale.

În plus, Budapesta dorea ca, prin acest tratat, să obțină recunoașterea expresă a unei legături a acestei minorități cu patria-mamă, precum și a dreptului ei la autonomie teritorială. Este de menționat că proiectul inițial de

tratat avansat de partea română nu conținea nicio clauză referitoare la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale.

Între timp, pe plan european, împrejurările politice s-au schimbat: Uniunea Sovietică s-a destrămat, la fel și fosta Cehoslovacie și Iugoslavia. Războiul dintre Serbia și celelalte republici iugoslave, determinat de pretențiile Serbiei de a reuni toate teritoriile locuite de sârbi, au alertat democrațiile occidentale care au trecut la măsuri ferme pentru a contracara planurile Serbiei și a descuraja alte state din regiune, mai ales Ungaria, de a urma exemplul Serbiei. Acestea au înțeles mesajul și, în 1993, au proclamat, fiecare, obiectivul aderării la NATO și la Uniunea Europeană. Aceste două organizații au pus drept condiții pentru admiterea de noi state membre ca statele candidate să-și rezolve mai întâi disputele politice cu vecinii și să recunoască drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și să se angajeze că le vor proteja. Este de menționat de asemenea inițiativa lansată în 1993 de fostul premier francez Eduard Balladur prin care a fost propus un Plan de stabilitate în Europa, inițiativa urmărind aceleași obiective cu cele ale NATO și Uniunii Europene. Planul Balladur a generat o serie de reuniuni europene și a culminat cu o conferință la nivel înalt, în luna martie 1995, la Paris, când a fost semnat și documentul final. Toate aceste evenimente au creat un climat nou, favorabil pentru negocierile româno-ungare.

Evenimentul care a făcut posibil redemararea negocierilor asupra tratatului a fost instalarea la Budapesta a guvernului Gyula Horn, în primăvara anului 1994. În luna septembrie a aceluiași an, miniștrii de externe ai celor două țări, Teodor Meleșcanu și Lászlo Kovács, au ajuns repede la un acord de principiu: tratatul va trebui să conțină o clauză privind inviolabilitatea frontierelor existente și mai multe clauze referitoare la minoritățile naționale, în conformitate cu normele europene și internaționale. În această privință, deja cu doi ani în urmă, ministrul român de externe de atunci, Adrian Năstase declarase că „ceea ce este bun pentru Europa este bun și pentru România”.

În perspectiva Conferinței finale asupra Planului de stabilitate în Europa, prevăzută pentru luna martie 1995, negocierile la nivel de experți s-au desfășurat într-un ritm alert. În luna noiembrie 1994, cele două delegații au prezentat noi propuneri referitoare la frontiere și la minorități. Deja în luna februarie 1995, delegațiile de experți au căzut de acord asupra conținutului clauzelor referitoare la inviolabilitatea frontierelor și la angajamentul celor două state de a nu formula, acum și în viitor, revendicări teritoriale reciproce (viitorul articol 4 din tratat). Însă au intervenit

divergențe importante în ceea ce privește identificarea documentelor internaționale care enunțau „normele europene”. Delegația ungară insista ca în lista acestor documente să figureze și Recomandarea 1201 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei referitoare la elaborarea unui protocol privind protecția minorităților naționale. Delegația ungară ne reamintea că atunci când au fost admise în Consiliul Europei, România și Slovacia au acceptat Recomandarea 1201 în măsura în care cele două țări au declarat că ele își vor baza politicile în materie de minorități pe principiile enunțate în Recomandarea 1201. Delegația română replica că este adevărat, dar că acesta este un angajament politic, și doar față de Consiliul Europei, și că nimic nu obligă România să-și asume aceeași obligație față de un stat prin incorporarea unui asemenea angajament într-un document având forță juridică obligatorie (legally binding). În plus, România reamintea că proiectul de protocol propus prin Recomandarea 1201 nu fusese însușit de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, care hotărâse ca, în locul protocolului propus, să se elaboreze o convenție asupra protecției minorităților naționale – viitoarea convenție-cadru adoptată la 1 februarie 1995. Atitudinea negativă a României față de Recomandarea 1201 se explica, la acea dată, și prin faptul că reprezentanții minorității maghiare din România interpretau unele clauze din acest proiect de document într-un mod care să justifice teza drepturilor colective pentru minoritățile naționale, inclusiv dreptul la autonomie teritorială pe criterii etnice. Noi, românii, atunci ca și acum, pe drept sau pe nedrept, gândeam că autonomia teritorială nu reprezintă decât un prim pas către solicitarea dreptului la autodeterminare politică și la secesiune. Din cauza acestei controversă, România și Ungaria nu au putut semna tratatul cu ocazia Conferinței finale a Planului de stabilitate în Europa. Este de menționat că Slovacia a semnat la conferința de la Paris tratatul de bază cu Ungaria după ce acceptase includerea în tratat a Recomandării 1201.

Acceptarea de către Slovacia a Recomandării 1201 a plasat România într-o situație delicată. Conducătorii celor două țări au făcut declarații tranșante: Bucureștiul declara că Recomandarea 1201 este un instrument de natură să spargă integritatea teritorială a țării; Budapesta declara că nu va exista tratat politic de bază cu România fără incorporarea Recomandării 1201. Clivajul dintre cele două țări era agravat de declarații ale liderilor UDMR potrivit cărora Recomandarea 1201 este o bază juridică pentru revendicarea autonomiei teritoriale. Totuși, Budapesta încearcă să limiteze pagubele declarând că Ungaria nu cere drepturi colective pentru minoritatea maghiară, cum este dreptul la autonomie.

Încercând să atenueze impresia negativă provocată de ne semnarea tratatului, primii miniștri român și ungar, sub presiunea puterilor occidentale, au semnat la Paris, la 19 martie 1995, o declarație comună prin care se angajau să continue negocierile până la semnarea unui tratat.

Pentru a scoate negocierile din impas, la 17 iulie 1995, Teodor Meleșcanu, într-o scrisoare adresată omologului său ungar, accepta Recomandarea 1201, dar cu condiția ca aceasta să fie menționată doar într-o anexă la tratat și însoțită de o declarație interpretativă stipulând că acest document nu conferă drepturi colective, nici dreptul la autonomie teritorială sau la un statut special. În fapt, această declarație era o adevărată rezervă care excludea articolul 11 al proiectului de protocol propus prin Recomandarea 1201. Totodată, potrivit propunerii române, Recomandarea 1201 urma să fie considerată doar „o sursă de inspirație” pentru politicile în materie de minorități naționale. La sosirea sa în vizită la București, la 19 iulie 1995, Lászlo Kovács răspunde la această scrisoare propunând includerea Recomandării 1201 în chiar corpul tratatului, având valoarea celorlalte documente europene în materie de minorități, și însoțită de o declarație comună potrivit căreia, în caz de dezacord asupra interpretării acestei Recomandări, cele două părți contractante să se poată adresa Consiliului Europei pentru directive (for guidance).

În cursul întâlnirii delegațiilor de experți au fost înregistrate doar progrese ne semnificative în ceea ce privește redactarea declarației interpretative, iar negocierile au rămas blocate până în luna aprilie 1996. Între timp, înaltul reprezentant al OSCE pentru minorități, van der Stoel, a întreprins o misiune de mediere, la București și Budapesta, ceea ce a determinat cele două părți să încerce deblocarea negocierilor. Astfel, în luna iunie 1996, delegația română avansează o nouă reformulare a textului declarației interpretative. Totodată, acceptă ca Recomandarea 1201 să fie aplicată „ca angajament juridic (legally commitment sau legally binding)”. Pornind de la această propunere, a avut loc o nouă reuniune de experți. La aeroport, la plecare, șeful delegației ungare, György Szénási, s-a arătat satisfăcut de noua propunere avansată de delegația română și a promis că va înainta ministrului său un raport favorabil asupra acesteia. Totodată, el mi-a pus o întrebare directă: „Este propunerea dumneavoastră?” Răspunsul meu a fost afirmativ, dar l-am asigurat că ministrul Meleșcanu o aprobă. „Dar președintele?”. „Nu el negociază tratatele, ci guvernul, dar președintele ne poate dezavua”, i-am răspuns eu. „Trimiteți-mi acest text însoțit de o scrisoare”, mi-a cerut omologul meu, ceea ce eu am făcut fără a ezita. Este de menționat că dificultatea, ce părea insurmontabilă în redactarea

declarației interpretative, consta în faptul că partea română dorea excluderea completă a art. 11 al proiectului de protocol susmenționat care prevedea că minoritățile naționale au drepturi colective, dreptul la autonomie teritorială sau la un alt statut special. În timp ce partea română insista ca toate aceste trei drepturi să fie excluse prin declarația interpretativă, partea ungară nu accepta decât pe primele două, adică dorea menținerea dreptului la un statut special. Soluția pentru depășirea acestei dificultăți a fost o ingenioasă combinație a termenilor din articolul 11 al Recomandării 1201, în felul următor: „Părțile contractante sunt de acord că Recomandarea 1201 nu se referă la drepturi colective și nici nu obligă Părțile să acorde persoanelor respective dreptul la un statut special de autonomie teritorială bazată pe criteriile etnice”. Prin această formulare, se exclude dreptul la autonomie teritorială, dar se lasă posibilitatea acordării unui alt fel de statut special, care să nu fie bazat necesarmente pe criteriile etnice, așa cum este autonomia administrativă a autorităților locale.

Așa cum am arătat mai sus, acțiunea de mediere a Înaltului Comisar al OSCE se concretizase prin avansarea, în luna martie 1996, a unui text pentru articolul 15 referitor la minorități pe care partea română, din rațiuni tactice, îl acceptase pe loc. Textul propus de van der Stoel prevedea, între altele, că Părțile Contractante vor aplica Rezoluția 1201 „prin punerea în aplicare a Convenției cadru a Consiliului Europei”. Cu alte cuvinte, acestea urmau să aplice Recomandarea 1201 doar în măsura în care prevederile sale se regăseau în Convenția cadru. Or, Convenția cadru nu preluase nimic din art.11 al proiectului de protocol anexat la Recomandarea 1201. Fără îndoială, Budapesta se găsea într-o dificultate de a alege: sau formula van der Stoel, sau textul primit de la București, text care era în fapt rezultatul contribuției celor două delegații.

La 5 august, s-a primit răspunsul scris al ministrului László Kovács: Ungaria accepta formula oferită de delegația română și propunea ca delegațiile de experți să se întâlnească la Budapesta în luna septembrie. În aceeași zi, secretarul de stat Szomogy Ferenc ne-a făcut cunoscut că este gata să sosească la București la 8 august, însoțit de György Szénási.

La 8 august, Tratatul a fost finalizat foarte repede. Este drept că Szénási nu mai era însoțit de membrii delegației sale care lucrau în Oficiul însărcinat cu problemele minorităților.

La 22 august, la Budapesta, șefii celor două delegații au procedat la retușul final al proiectului de tratat, după compararea versiunilor în limbile naționale. Au mai fost însă chestiuni de rezolvat ca, de exemplu, o oarecare

discrepanță în paragraful referitor la dreptul persoanelor aparținând minorităților de a folosi limba maternă. În versiunea în limba română, apăsarea formularea „în privat și în public”, în timp ce versiunea ungară folosea formularea „în viața privată și în viața publică”, formulare care, evident, lăsa posibilitatea interpretării acestui drept ca extinzându-se la întreaga activitate publică, inclusiv la activitatea publică a autorităților de stat. Până la urmă, după îndelungate pertractări, partea ungară a acceptat formula „în viața privată și în public”.

La sfârșitul lunii august, președintele Ion Iliescu a invitat la Cotroceni delegații din partea tuturor partidelor politice pentru consultări privind proiectul de tratat. Au fost numeroase întrebări și observații critice pentru care, la invitația președintelui Iliescu, a trebuit să dau explicații. În final, după câteva ore de discuții, toți participanții au fost de acord cu semnarea Tratatului.

Astfel finalizat, textul Tratatului de înțelegere, cooperare și bună vecinătate a fost semnat la 16 septembrie 1996, la Timișoara, de primii miniștri ai celor două state, Nicolae Văcăroiu și Gyula Horn, în prezența președinților celor două state, precum și a multor oameni politici din România. La ceremonia semnării a participat și subsemnatul, chemat de la Paris (unde, la 2 septembrie, îmi luasem în primire postul de ministru-consilier la ambasadă).

SCURTĂ EVALUARE

Tratatul politic de bază româno-ungar este un document de alură europeană și răspunde exigențelor europene, și aceasta în mai multe privințe:

Tratatul încorporează un număr de documente europene și ridică valoarea unora dintre acestea, ale căror clauze cu valoare politică vor fi aplicate ca norme juridice.

Tratatul include angajamentul celor două state de a folosi, în raporturile bilaterale, mecanismele europene în scopul de a atinge obiective europene. Cele două state se angajează să se sprijine reciproc în eforturile lor de integrare în Uniunea Europeană, NATO și Uniunea Europei Occidentale.

El enunță angajamentul de a coopera la punerea în aplicare a procedurilor europene pentru verificarea respectării obligațiilor asumate în materie de minorități prin intermediul documentelor adoptate de OSCE și Consiliul Europei. Tratatul este construit pe echilibrul implicit între clauzele referitoare la protecția minorităților naționale și clauzele privind respectarea

principiilor de drept internațional, în special principiul inviolabilității frontierelor existente.

Există, de asemenea, un echilibru între clauzele care reafirmă drepturile pe care le pot exercita persoanele aparținând minorităților naționale și clauzele care definesc limitele acestor drepturi, și anume:

- obligația de a respecta legislația națională și drepturile celorlalți, și
- respectarea principiilor Națiunilor Unite și ale OSCE, inclusiv

principiul integrității teritoriale a statelor.

Celor care ar putea spune că angajamentele referitoare la protecția minorităților naționale sunt numai în avantajul Ungariei se poate răspunde în felul următor: în măsura în care aceste clauze sunt în interesul minorității ungare din România, ele sunt și în interesul întregii țări. Și aceasta deoarece viitorul prosper și stabil al României depinde în mare măsură și de evoluția relațiilor între români și unguri. O minoritate maghiară mulțumită și prosperă nu va face decât să ne ajute să ne apropiem de obiectivele unei Europe unite, în interiorul căreia să se poată regăsi, împreună și reconciliați, toți românii și toți ungurii.

În măsura în care există o șansă sigură pentru o reconciliere istorică durabilă între români și unguri, Tratatul de la Timișoara reprezintă un jalon de marcă în istoria celor două popoare. Este de datoria oamenilor politici, la București și la Budapesta, de a nu rata această ocazie și de a cunoaște, de a respecta și de a aplica clauzele acestui tratat. Ei trebuie să se inspire din acesta pentru a lărgi și dezvolta fundamentele relațiilor dintre cele două state și popoare.

Dezvoltările politice din România care s-au produs imediat după semnarea Tratatului româno-ungar ne arată că acest eveniment a avut loc la un moment oportun. Semnarea Tratatului a influențat aceste dezvoltări, facilitând intrarea UDMR în coaliția guvernamentală după alegerile prezidențiale și parlamentare de la finele anului 1996. Dealtfel, primele măsuri ale noului guvern român în materie de politică externă au fost în direcția Ungariei prin aplicarea tratatului. Astfel, la 27 decembrie 1996, ministrul român al afacerilor externe, Adrian Severin, s-a deplasat la Budapesta pentru a proceda, cu omologul său ungar, László Kovács, la schimbul instrumentelor de ratificare a Tratatului, ceea ce a permis intrarea acestuia în vigoare. În continuare, la 12 martie 1997, primul ministru român, Victor Ciorbea, a făcut, la Budapesta, prima sa vizită oficială. El a semnat cu această ocazie cu omologul său ungar un acord pentru înființarea Comisiei mixte interguvernamentale pentru parteneriatul activ româno-

ungar, a cărei principală sarcină este de a monitoriza aplicarea Tratatului de înțelegere dintre cele două țări. În același an, tot în aplicarea acestui tratat, guvernele celor două țări au căzut de acord să deschidă consulate la Cluj-Napoca și Szeged. În octombrie 1997, la București, a avut loc prima sesiune a Comisiei mixte pentru parteneriatul activ româno-ungar. Cu această ocazie, au fost încheiate mai multe acorduri bilaterale: un acord referitor la traficul internațional de frontieră, convenții referitoare la cooperarea în domeniul sănătății, al protecției mediului, pentru echivalarea diplomelor de studii, referitoare la transporturile internaționale combinate, la notificarea rapidă a accidentelor nucleare. S-a ajuns, de asemenea, la un acord pentru înființarea unei unități militare mixte spre a fi utilizată în operațiuni internaționale de menținere a păcii. Pentru organizarea acestei unități mixte a fost solicitat sprijin din partea Franței și a Germaniei.

Acest curs pozitiv al relațiilor româno-ungare a continuat în anii care au urmat.

CONSTRUIREA UNUI VIITOR COMUN

Reconcilierea între România și Ungaria presupune, în ultimă analiză, reconcilierea între cetățenii români și unguri. Aceasta, deoarece construirea relațiilor unei țări - fie ea România sau Ungaria - cu vecinii și o reală pregătire pentru a trăi într-o Europă unită, toate acestea presupun o schimbare radicală în concepțiile politice și mentalitățile clasei politice și ale societății civile. A face pace cu popoarele vecine, cu minoritățile naționale, înseamnă, mai întâi, să faci pace cu tine însuși. Ceea ce, la rândul său, înseamnă să te liberezi de prejudecățile naționaliste și rasiste, să dărâmi „liniile Maginot” psihologice create prin eforturile comune ale atâtor generații de oameni politici, de militari, de istorici, de ziariști și de juriști, de toți acei care au făcut și au descris istoria ultimelor două secole. Iar această istorie, de multe ori, ei au făcut-o rău și au descris-o și mai rău.

Pentru a crea starea de spirit necesară la construirea unui viitor pașnic comun, românii și ungurii ar trebui, mai întâi, să înceteze disputa în privința „drepturilor lor istorice”. Ei ar trebui să înceteze, și unii și ceilalți, de a-și fundamenta drepturile lor istorice pe primatul, în timp, al existenței lor în bazinul Dunării și al Carpaților. Ei ar trebui să înceteze să revendice drepturi ipotetice bazate pe unicul fapt al vechimii istorice, transpunând în drept internațional un adagiu din dreptul roman, valabil doar în dreptul civil: <prior tempore, potior iure>.

Ar trebui deasemenea să încetăm să stabilim ierarhii sociale sau politice prin invocarea superiorității unei etnii sau civilizații, a unei limbi sau culturi.

Ar trebui să încetăm să gândim că revizuind prin forță frontierele statale se elimină sursele de dispută. Istoria a dovedit că tentativele de acest fel au eșuat. De asemenea, ar trebui să nu mai credem că frontierele statale ar trebui să coincidă cu liniile imaginare de separare interetnică, mai ales că acestea sunt inexistente sau dificil de stabilit. Pe scurt, ar trebui să încetăm să ne imaginăm că s-ar putea corecta demografia, adică rezultatul unei evoluții istorice de mai bine de o mie de ani, și realitățile în care trăim. Ar trebui să fie readuși la realitate cei care ar putea gândi că, în starea actuală de dezvoltare politică, economică și socială a Europei, ar mai putea avea loc pe acest continent evenimente militare și politice echivalând cu o „revanșă istorică”.

Pentru noi, românii, cred că a devenit evident că interesele noastre naționale nu mai pot fi concepute și promovate în opoziție cu cele ale țărilor vecine. Dimpotrivă, eu sunt convins că obiectivele urmărite pe termen scurt și termen lung nu pot fi realizate decât acționând împreună cu țările vecine. Cu condiția, bineînțeles, ca aceste țări să gândească și să acționeze în același fel.

Tratatul politic româno-ungar semnat la 16 septembrie 1996 oferă fundamentele unei veritabile reconcilieri istorice și cordiale cu țara vecină, Ungaria.